

ЗБАЛАНСОВАНІСТЬ І СТІЙКІСТЬ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»

Анотація. У статті досліджено збалансованість і стійкість бюджетної системи в умовах економічної кризи та обґрунтовано чинники, які впливають на стійкість бюджетної системи в умовах економічної кризи в останні роки.

Ключові слова: бюджетна система, економічна криза, інфляція, бюджет, дефіцит, бюджетна політика, фінансовий план.

BALANCE AND SUSTAINABILITY OF THE BUDGET SYSTEM IN THE CONDITION OF ECONOMIC CRISIS

Abstract. The article examines the balance and stability of the budget system in the economic crisis and substantiates the factors that affect the stability of the budget system in the economic crisis in recent years.

Key words: budget system, economic crisis, inflation, budget, deficit, budget policy, financial plan.

Бюджетна система в цілому досить ефективно сприяє відновленню економіки, стабільного виконання соціальних зобов'язань держави, забезпечення життєдіяльності інфраструктури національної економіки. Незважаючи на інфляцію, девальвацію гривні, зростання дефіциту бюджету, зовнішнього і внутрішнього боргу, невирішеність питання з реструктуризацією боргу бюджет виконується, бюджетна система функціонує. Важливим завданням сьогодні є забезпечення збалансованості бюджетної системи в умовах економічної кризи і військового конфлікту на Сході. Бюджетна система є складовою частиною економічної політики, повинна бути націлена на проведення модернізації економіки, створення умов для її конкурентоспроможності; довгострокового сталого розвитку, на поліпшення інвестиційного клімату, досягнення конкретних результатів. Досягти цього можна лише досягнувши збалансованості бюджетної системи.

Сучасні бюджети в Україні побудовані в основному на податковій основі і часто характеризуються розбалансованістю. Це особливо проявляється в умовах кризових явищ. Останнім часом на це наклався військовий конфлікт на Сході, що погіршило ситуацію.

У статті 7 Бюджетного Кодексу України закріплені принципи бюджетної системи України, друга позиція - принцип збалансованості повноважень на здійснення видатків бюджету повинен відповідати обсягу надходжень бюджету на відповідний бюджетний період [6; 7].

«В процесі збалансованості бюджету шляхом зіставлення доходної та видаткової частини формується його баланс (стан бюджету), який визначається таким показниками: рівновага доходів і витрат (перевищення доходів над видатками бюджету), бюджетний дефіцит (перевищення видатків над бюджетними доходами)» - пише в своїй роботі С. Юрій [7].

Показник рівноваги доходів і витрат свідчить про збалансованість бюджету, тобто достатку бюджетних доходних джерел для фінансування потреб держави в плановому періоді. Рівновага доходів і видатків бюджету є його природним станом, при якому всі планові витрати забезпечені відповідними доходами. Процес рівноваги ускладнюється тим, що суб'єкти бюджетного процесу прагнуть отримати якомога більше асигнувань і заплатити якомога менше податків. Дефіцит і профіцит бюджету є складовою збалансування бюджету.

Бюджетний дефіцит - складне явище, яке має вплив на весь спектр економічних відносин в державі. Наявність дефіциту свідчить, що бюджет має такі статті, які не мають грошового забезпечення за рахунок постійних доходів. Таке явище негативне. Дефіцит повинен мати свої статті покриття.

З макроекономічної точки зору дефіцит має двоїсту основу:

- бюджет повної зайнятості (структурний бюджет) характеризується сальдом, яке мало б місце при поточному реальний рівень державних витрат і податкових ставок за умови потенційної величини ВВП;

- бюджет неповної зайнятості (циклічний) - це бюджетні доходи, витрати і кінцеве сальдо, яке формується при безпосередньому впливі фази ділового економічного циклу [8].

Профіцит бюджету є рідкісним явищем, твердження профіцитного бюджету є виправданим з

точки зору необхідності погашення державного боргу. Велику популярність отримали ідеї консервативного характеру про недоцільність державного втручання в економіку і обов'язкове збалансування невеликого по розмірах державного бюджету. На світову авансцену вийшли прогресивні ліберальні концепції державного регулювання, в яких головне місце відводиться активній державній та соціальній політиці, а бюджет отримав надзвичайне значення.

Щорічно збалансований бюджет, витрати, котрого відповідають доходам в ХХ ст. вважався головною метою фінансової політики розвинених капіталістичних країн.

Позитивним в цих ідеях є балансування бюджету на циклічній основі. Антирицесійні заходи в умовах кризи націлені на компенсацію втрачених від виробництва і зростання безробіття податкових платежів (підвищення податкових ставок, скорочення державних витрат).

Існує концепція балансування не бюджету, а економіки. Теоретики стверджують, що державний бюджет є інструментом досягнення і підтримки макроекономічної стабільності [6; 8].

Бюджетна політика в умовах кризи і військового конфлікту повинна забезпечувати макроекономічну стабільність, яка передбачає збалансований бюджет, послідовні зниження бюджетного дефіциту, обмеження зростання державного боргу, передбачувані параметри інфляції.

Щоб збалансувати державний бюджет необхідно нові витратні зобов'язання приймати тільки на основі ретельної оцінки їх ефективності та при наявності ресурсів для їх гарантованого виконання в межах прийнятих бюджетних обмежень.

Аналіз основних і додаткових доходів і витрат свідчить про розбалансованість бюджетної системи України та відсутності джерел здатних покрити дефіцит бюджету. Незважаючи на існуючі проблеми, бюджет 2021 виконується.

Існують серйозні проблеми в банківській сфері. Припинена робота 45 банків. Це руйнує всю фінансову систему, в тому числі впливає на збалансованість бюджетної системи. Населення за останній рік отримало з банків 60 млрд. дол. США, на руках у населення знаходиться 90 млрд. дол. США [5]. Це значно більші гроші в порівнянні з тими, які нам надають як кредити. Тому позичальники відмовляються реструктуризувати борги.

Все це відбувається в умовах економічної кризи і військових дій на Сході країни.

На зовнішні фактори накладаються внутрішні чинники. Глибока інтеграція української економіки в світові економічні процеси, що не може не впливати на українську ситуацію. Європейський Союз відчуває значні труднощі. Ключові проблеми розвинених країн: високі бюджетні дефіцити, неконтрольований державний борг, суверенний ринок деривативів. Економіка країн Європейського Союзу фактично перебуває в рецесії. Сьогодні для всіх країн ЄС, асоційованих членів ЄС актуальна нова модель економічного зростання, сучасні технології, що дозволяють багаторазово знизити виробничі витрати, нова соціальна політика, істотні інституційні зміни. Все це вимагає збалансованої бюджетної політики, яка є основою перетворень. Єдино можливий для України шлях розвитку - структурні реформи, модернізація економіки, стимулювання економіки знань, залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій, створення комфортних умов для підприємництва. Важливими є соціальні зобов'язання, фінансова дисципліна. Головним при цьому є забезпечення збалансованості бюджетної системи, а саме, введення бюджетних правил, які зроблять параметри бюджетної політики незалежними від зовнішніх шоків, забезпечить макроекономічну стабільність і можливість стійкого економічного зростання [2].

Вирішення питання збалансованості бюджетної системи має бути комплексним і ґрунтується на новій парадигмі збалансованості та стійкості бюджетної системи. Важливим є ефективне використання фінансових ресурсів. Впровадження середньо і довгострокового планування, розробки бюджетної стратегії. Жорсткі правила для держпрограм і обмеження заявок [1].

Ресурси необхідно концентрувати на найбільш пріоритетних напрямках, вирішувати поставлені завдання не за рахунок збільшення витрат, а шляхом підвищення ефективності використання ресурсів, застосування нових правил, технологій, нових підходів і механізмів.

Передбачуваність податкової політики, якість податкового адміністрування, формування податкової культури, підвищення безготівкового обороту, скорочення поля для фірм-одноденок. Все це є основою збалансування бюджетної системи.

Важливим є збереження державного боргу на безпечному рівні для економіки України.

В Україні потреба у фінансових ресурсах перевищує можливості. В умовах економічної кризи, військового конфлікту прийняті фінансово незабезпечені рішення, якими б вони не були, призведуть до негативних наслідків. Принцип розумного консерватизму повинен лежати в основі ефективного управління фінансами [3].

Без довгострокової збалансованості та стійкості бюджетної системи неможливо досягти жодної стратегічної мети. Капітал як і раніше йде з України в значних обсягах. Кіпр не повинен бути мішком українців. Стимулювання попиту бюджетними грошима призводить до того, що вартість доріг,

інфраструктури перевищує світові аналоги [6].

Важливим є підвищення якості формування та виконання бюджетів. Головні розподільники повинні здійснювати управління наявними бюджетом, а не обґрунтовувати додаткові потреби в бюджетних асигнуваннях. Підвищення вимог до обґрунтування бюджетних асигнувань має бути в центрі уваги. Єдиний портал бюджетної системи повинен бути дієвим фактором відкритості бюджетної системи. На ньому повинна розміщуватися актуальна інформація про формування і виконання бюджету.

Економічні труднощі - це шанс для майбутнього розвитку країни. Треба провести ревізію всіх економічних інструментів і зрозуміти які заходи призводять до чіткого і зрозумілого зростання економіки, а які не дають потрібного ефекту.

Нова парадигма збалансованості та стійкості бюджетної системи дозволить аналізувати витрати, визначати реальні доходи, зменшувати державний борг і обсяг дефіциту бюджету, правильно формувати бюджет і кожної сім'ї, і компанії, і державної скарбниці. Досягнення бюджетного рівноваги - головне завдання в нинішніх умовах.

У новій парадигмі бюджетного процесу доцільним є подальше удосконалення механізму управління бюджетним процесом, підвищення якісного рівня проведення середньострокового бюджетного планування та перспективного прогнозування, збалансування бюджетних показників з використанням механізму вирівнювання для місцевих бюджетів. Важливим в масштабах країни є регулювання ступені податкового навантаження, сприяння поліпшенню інвестиційного клімату.

Бюджетне прогнозування є одним з важливих етапів складання головного фінансового плану країни та територіальних громад. Прогнозування бюджетних показників сприяє досягненню бюджетного рівноваги. Бюджетне прогнозування дозволяє більш правильно визначити кількісні показники джерел бюджету, краще зрозуміти процеси, що відбуваються, використовувати методи інтерполяції, регресії і імітації, що в кінцевому результаті сприяє збалансованості доходів і витрат.

У процесі управління бюджетними коштами застосовуються фінансові інструменти збалансованості доходів і витрат, дефіцит бюджету і профіцит бюджету, а також залучення позик. Забезпечення збалансованості бюджетних ресурсів сприяє здійсненню економічних перетворень, проведення дієвої соціально - економічної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бауман Е. Планування й формування реалістичного та прозорого бюджету / Ельке Бауман // Фінанси України – 2014. – №9 – с. 7-21.
2. Геєц В. Трансформационные преобразования в Украине: переосмысливая пройденное и думая о будущем / В. Геєц // Общество и экономика. – 2015. – №3 – с. 23-53.
3. Сорос Джордж. Первая волна мирового финансового кризиса. Промежуточные итоги. Новая парадигма. / Джордж Сорос // – М. : Манн, Иванов, Фербер, 2010. – 265 с.
4. Стігліц Дж. Е. Економіка державного сектора: пер. з англ. / Дж. Е. Стігліц // – К.: Основи, 1998. – 854с.
5. Ослунд Андерс. Україна може стабілізувати гривню // Економічна правда – 27.02.2015 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.eprada.com.ua/columns/2015/02/27/531074>.
6. Чорна книга Кремля. Війна Росії проти України. – К.: Рада, 2015 – 32 с.
7. Юрій С.І. Бюджет, бюджетна доктрина та бюджетна політика держави: сучасна парадигма, іманентний детермінізм, реалії і перспективи. / С.І. Юрій // Світ фінансів, 2010. – №4 – с. 7-27.
8. Юрій С.І. Бюджетна система. / С.І. Юрій // – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 624 с.

Перчук Оксана Валентинівна, к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав, e-mail: ruru23@ukr.net

Грановська Інна Володимирівна, к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав, e-mail: inna_granovskaya@ukr.net

Perchuk Oksana V., PhD in Economics, Assistant Professor, Chair of Finances, Accounting and Taxation, Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University, Pereyaslav, e-mail: ruru23@ukr.net

Granovskaya Inna V., PhD in Economics, Assistant Professor, Chair of Finances, Accounting and Taxation, Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University, Pereyaslav, e-mail: inna_granovskaya@ukr.net